

Seria Policy Brief cuprinde texte bazate pe surse publice. Opiniile exprimate reprezintă punctele de vedere ale autorilor.

Conflictul din Gaza. Între interpretări și evoluții regionale.

Laura Sitaru

Una dintre întrebările cele mai frecvent întâlnite de la începutul conflictului dintre Hamas și statul Israel s-a referit la oportunitatea acestei noi confruntări (comparația cu campania de la sfârșitul lui 2008 și începutul lui 2009 fiind o temă recurentă). O *campanie – test* afirmă tot mai convinși comentatorii arabi, după încheierea armistițiului la care s-a ajuns cu o consistență contribuție egipteană, Egiptul fiind „mediatorul” tradițional în conflictul care îi opune pe israelieni palestinienilor. Dincolo de amplificarea atacurilor cu rachete dinspre teritoriile Fâșiei Gaza, realitate cât se poate de concretă, întrebarea – *de ce acum?* – pe care o întâlnim în presa arabă de opinie¹ își are desigur gradul său de plauzibilitate.

Dintre toți factorii care ar califica campania israeliană împotriva Hamasului și atacurilor care pornesc din Gaza către teritoriul său drept un test, cel mai important pare să fie de departe „testarea” **noii configurații regionale** rezultate în urma revoluțiilor prin care au trecut o serie de state arabe din zonă. De la campania precedentă împotriva Fâșiei Gaza câteva lucruri s-au schimbat în mod dramatic. Siria care făcea parte dintre susținătorii luptei anti-israeliene este acum slăbită, ea însăși victimă a unui conflict intern care a intrat în cel de-al doilea an fără vreun deznodământ previzibil, slăbind în acest fel polul de rezistență regional împotriva statului Israel care mai cuprinde Iranul și gruparea Hezbollah. De altfel, relațiile dintre liderii Hamas și regimul Asad au cunoscut o perioadă mai puțin fastă, după

¹ Dintre toate comentariile pe care le-am consultat, cel care oferă cele mai complete răspunsuri pare să fie al analistului egiptean Salah Salim care publică pentru cotidianul *Al-Hayat* un material cu titlul *Al-Ikhtiyar al-marir li-l dablumasiyyati l-misriyya* (Opțiuni „amare” pentru diplomația egipteană). Cf. <http://alhayat.com>, accesat pe 22 noiembrie 2012.

respingerea de către președintele sirian a apelurilor făcute de Frații Musulmani – ramura siriană - la deschidere și reformă. Spre deosebire de Hezbollah, prin vocea liderului său Hassan Nasrallah, care susține regimul sirian în mod deschis, reprezentanții grupării Hamas, atât Khaled Mish'al, dar și primul ministru demisionar Ismail Haniyya, și-au exprimat dezacordul în repetate rânduri² față de violențele regimului Asad împotriva poporului sirian. Este un dezacord care nu se explică numai prin diferențele ideologico-religioase dintre părțile invocate, ci și printr-o posibilă reorientare a Hamasului către un alt „protector” regional cu care are, de această dată, și afinități religioase, este vorba de noul regim de la Cairo.

Egiptul, mediator tradițional în conflictul israeliano-palestinian, beneficiind de calitatea de semnatar al unui acord de pace cu statul Israel, a înregistrat în ultimii doi ani evoluții interne însemnate care, în manieră directă și consecutivă, se răsfrâng și asupra poziționării regionale a țării. Relația cu Israelul este una dintre componentele esențiale ale politicii externe egiptene sau, cel puțin, așa stătea situația în timpul președinției lui Husni Mubarak, debarcat de la putere în februarie 2011. Dacă ne amintim derularea campaniei din Gaza de la sfârșitul lui 2008, și este o rememorare necesară pentru a înțelege nevoia Israelului de a-și testa relațiile regionale în noul context, Egiptul lui Husni Mubarak a fost mai degrabă ostil Hamasului, acuzat fiind de către liderii acestuia, dar și de ale voci din lumea musulmană, că nu deschide coridoarele de trecere de la granița cu Fâșia pentru a permite intrarea ajutoarelor umanitare. Mubarak a părut atunci în ochii multor lideri arabi un aliat fidel al Israelului care a contribuit la medierea conflictului abia după ce ofensiva terestră în Gaza produsese pagube imense și reușise, fie și parțial, să demanteleze structurile Hamasului.

După instaurarea noului regim de la Cairo, rezultat al unui proces electoral în mai multe etape dominat și câștigat de Frații Musulmani, temerile față de o revizuire a politicii externe egiptene față de Israel au fost clar exprimate la Tel Aviv. Acest lucru se putea întâmpla fie și numai din dorința noului președinte egiptean Muhammad Mursi de a se detașa de politica predecesorului său în acest dosar. Prin urmare, Israelul a testat prin declanșarea acestui conflict reacția noului regim de la Cairo în fața unei

² Cf. Abdel Wahhab Badrakhan, *Nizāmā Sūrīya wa Irān khāriġa-l mu'ādalati fī Ghaza* (Regimurile sirian și iranian, în afara ecuației din Gaza), în <http://alhayat.com>, accesat pe 22 noiembrie 2012.

agresiuni împotriva unui aliat ideologic, gruparea Hamas. Trebuie avut în vedere și contextul intern egiptean care nu este unul tocmai stabil, iar o politică *șovăielnică*³ a președintelui Mursi în dosarul palestinian nu ar fi făcut decât să-i înrăutățească situația. De altfel, fapt confirmat în atâtea rânduri de istoria de secol XX a arabilor, cauza palestiniană a servit deseori drept scut de protecție în fața propriilor popoare pentru președinți și lideri politici a căror legitimitate populară era tot mai scăzută. Mobilizarea în jurul cauzei palestinienilor a lăsat în plan secundar o serie de alte probleme economice și sociale de importanță vitală pentru societățile arabe și evoluția normală a acestora.

A fost totodată un test aplicat reacțiilor statelor arabe post-revoluționare și capacității acestora de a răspunde pe o singură voce în fața acțiunii militare israeliene. Rezultatele testului, cel puțin așa cum se văd din perspectiva unui observator extern, au arătat o poziție mai puternic conturată în favoarea Hamasului, printr-o serie de *acțiuni – exemplu* ale liderilor arabi post-revoluționari, mai ales a aceluia care provin ideologic aproximativ din aceeași zonă de la care se revendică și gruparea Hamas. Vizita primului ministru egiptean Hisham Qandil în Gaza chiar în timpul acțiunilor militare israeliene, apoi a șefului Ligii Arabe, egipteanul Nabil al-Arabi, mesajele clare de susținere transmise de ministrul de externe al guvernului tunisian, alături de „prezența” financiară consistentă a Qatarului (fie și numai sub forma unor ajutoare umanitare), dublate de decizia Egiptului de a deschide punctul de trecere de la Rafah (ceea ce a permis acordarea de ajutoare umanitare imediate populației din Gaza), toate acestea au creat imaginea unei acțiuni arabe susținute, ceva mai coagulată prin raportare la acțiunea din 2008, în timpul căreia reacția palidă a guvernelor arabe l-au făcut să pară pe premierul turc Erdogan adevăratul și singurul apărător al palestinienilor din Gaza.

După acest rezultat, *smashing Hamas is no longer an option*⁴, e de părere Jackson Diehl într-un editorial semnat pentru The Washington Post, și pentru că

³ Președintele egiptean Muhammad Mursi a avut grijă să clarifice de la bun început, prin vocea ambasadorului său la Ramallah, că în această misiune de mediere, Egiptul se situează clar în rândurile celor care susțin cauza palestiniană (cf. Aljazeera.net, Abdel Rahman al-Farhāna, *Agresiunea asupra Fâșiei Gaza...*, consultat pe 27 noiembrie 2012, <http://www.aljazeera.net/analysis/pages/6c71823d-96c9-4a22-a8ef-19ad4bea5fac>).

⁴ Cf. Jackson Diehl, *Lessons from Gaza*, The Washington Post, http://www.washingtonpost.com/opinions/jackson-diehl-lessons-from-gaza/2012/11/25/129610bc-35a3-11e2-bfd5-e202b6d7b501_story.html?hpid=z2, accesat pe 26 noiembrie 2012.

Hamusul nu mai pare să fie singura grupare care acționează în Gaza (vom reveni asupra acestui aspect). Din această nouă confruntare militară puterile regionale tradițional implicate în chestiunea palestiniană au avut două tipuri de rezultate. Din categoria celor care au profitat în sens politic de intervenția israeliană în Gaza, reușind să se afirme și să se reconfirme ca actori importanți, fac parte, la o analiză rapidă, Egiptul și Turcia. Noul guvern de la Cairo a reușit, în condiții interne puțin favorabile, să pară un mediator eficient, dar și un suporter al cauzei palestinienilor, menținând relații bune cu Israelul, dar și cu Statele Unite ale Americii. Turcia, în tandem cu Egiptul, și-a menținut poziția în acest dosar. Siria, cufundată într-o ecuație conflictuală mult prelungită, alături de Iran, având la rândul său probleme în gestionarea unei situații interne în evoluție, dar și a unor raporturi regionale în schimbare care au scăpat de sub capacitatea sa de gestionare, reprezintă, cel puțin în acest moment al analizei, actorii politici cu cele mai mari pierderi la nivelul influenței în regiune.

Un rezultat despre care nu e clar în acest moment dacă testul israelian l-a avut în vedere sau nu se referă la reacția Autorității Palestiniene ale cărei relații proaste cu Hamasul nu mai trebuie amintite aici. Astfel, în timpul conflictului militar recent încheiat și pentru prima dată după anul 2007, un reprezentant al guvernului din Ramallah vizitează Gaza, fiind vorba de un înalt oficial, ministrul de externe, făcând parte dintr-o delegație mai cuprinzătoare de lideri arabi. În același context, președintele Mahmoud Abbas și-a anunțat deja disponibilitatea⁵ de a merge la Cairo în câteva zile unde ar urma să aibă întâlniri cu responsabili ai Hamas, prin mijlocirea autorităților egiptene care încearcă să determine prin negociere directă un acord inter-palestinian. Fără îndoială, acțiunea palestiniană pe lângă Organizația Națiunilor Unite programată pentru 29 noiembrie ar fi mult mai credibilă în prezența unei poziții palestinienilor comune⁶ care să reprezinte deopotrivă Cisiordania și Gaza. De altfel, una dintre explicațiile pentru declanșarea campaniei împotriva Hamasului în acest moment pune în legătură decizia israeliană cu intenția guvernului de la Ramallah de a propune Adunării Generale a ONU statutul de *membreu – observator* pentru Autoritatea

⁵ Astfel rezultă din declarațiile pe care le-a făcut Ahmad Atoun, membru în Consiliul legislativ al grupării Hamas, la finalul întâlnirii sale cu președintele Abbas. Cf. <http://www.aljazeera.net/news/pages/10b26832-58ab-4a60-8347-859a79036242>, consultat pe 25 noiembrie 2012.

⁶ Liderul Hamas Khaled Mish'al a salutat în mod oficial, în numele grupării Hamas intenția lui Mahmoud Abbas de a solicita în Adunarea Generală a ONU statutul de membru nepermanent pentru Autoritatea Palestiniană (declarație consemnată de agențiile de presă arabe în dimineața zilei de 26 noiembrie 2012).

Palestiniană. Comportamentul Hamas este proiectat în percepția generală asupra palestinienilor în general, aruncând senzația de neseriozitate asupra întregii acțiuni⁷.

O altă explicație, dar și un test în același timp, vizează verificarea susținerii interne de care se bucură guvernul Netanyahu, și mai ales încheierea alianței electorale cu formațiunea politică a actualului ministru de externe Avigdor Lieberman, în perspectiva alegerilor legislative de la începutul anului viitor. Conform unor surse militare israeliene⁸ atacurile cu rachete Hamas au început cu câteva luni în urmă, astfel încât în decurs de zece luni, activiștii grupării din Gaza au tras peste șapte sute de rachete asupra teritoriului israelian. Doar că, apropiindu-se alegerile interne, primul ministru nu a mai putut ignora acest *supărător* aspect, având nevoie de o demonstrație de forță. Uciderea liderului militar al Hamas, Ahmad al-Ja'bari, face parte din acest exercițiu, mai ales în lumina informației făcută publică de activiști pentru pace israelieni citați de cotidianul Haaretz⁹ și care afirmă că acesta ar fi fost eliminat în momentul în care ar fi fost însărcinat cu menținerea în ordine a grupărilor militante din Gaza, altele decât Hamas, și a căror determinare în lupta împotriva statului Israel ar fi mult mai pronunțată decât a tradiționalului de-acum inamic, Hamas.

Comentarii internaționali¹⁰ remarcau cu ceva timp în urmă că gruparea Hamas ar fi mai degrabă înclinată către o *normalizare* a relațiilor sale cu Israelul sau, oricum, către abordarea cu pragmatism a acestui dosar. Tot astfel, se pare că Hamasul și-ar fi asumat responsabilitatea de a controla grupările militante care acționează pe teritoriul Fâșiei și care în bună parte ar fi răspunzătoare pentru tirurile de rachete asupra Israelului¹¹. În acest context, eliminarea liderului militar al Hamas trece drept o

⁷ Cf. *Al-Ikhtiyār al-marīr li-l dīblumasiyyati l-misriyya* (Opțiuni „amare” pentru diplomația egipteană). Cf. <http://alhayat.com>, accesat pe 22 noiembrie 2012.

⁸ Informația este citată ca atare de cotidianul canadian National Post: <http://news.nationalpost.com/2012/11/23/opposition-parties-lambaste-netanyahu-for-ceasefire-in-gaza/>, consultat pe 24 noiembrie 2012.

⁹ Cf. *Israeli peace activist: Hamas leader Jabari killed amid talks on long-term truce*, www.haaretz.com, publicat pe 15 noiembrie 2012, în ediția electronică a ziarului israelian.

¹⁰ Jurnalistul Jacques Bénillouche scria în luna august pe blogul său, www.slate.fr, în articolul *Le Hamas, converti au pragmatism* despre intențiile grupării de normalizare a vieții sociale în Gaza, lucru care nu se poate realiza decât în condiții de pace. Atragerea investițiilor străine părea să-l preocupe mult mai mult pe premierul Ismail Haniyya decât o posibilă nouă confruntare cu Israelul. De altfel, schimbarea regimului de la Cairo a dat un nou imbold speranțelor Hamasului de redresare a situației din Gaza sub toate aspectele. Cf. <http://www.slate.fr/story/60385/hamas-pragmatisme>, consultat pe 20 noiembrie 2012.

¹¹ Agențiile arabe de presă citează pe 27 noiembrie 2012 declarația secretarului general al grupării *Al-Ġihād al-Islāmī*, prezentată de multe ori ca o alternativă mult mai radicală a Hamasului, în care acesta face referire la felicitările pe care gruparea le-a primit telefonic de la președintele Iranului, Ahmadinejad, pentru modalitatea în care s-a desfășurat campania împotriva Israelului. În context, ar trebui amintite și

acțiune illogică, în lectura comentatorilor cotidianului Haaretz, sau o decizie tipic electorală menită să pregătească reluarea unui discurs politic de altfel caracteristic ideologic drepte israeliene. Tema securității statului revine, ca urmare a campaniei din Gaza, în atenția alegătorilor israelieni în detrimentul altor subiecte mai presante legate de evoluțiile economice și sociale nu tocmai pozitive, aspecte cărora guvernul Netanyahu nu a reușit să le găsească o soluționare justă, pe măsura așteptărilor populației.

Campania împotriva Fâșiei Gaza a testat de asemenea relația Israelului cu Statele Unite ale Americii, după ce președintele Obama a câștigat un al doilea mandat la Casa Albă. Nu este un secret faptul că premierul Netanyahu ar fi preferat un alt deznodământ al procesului electoral american, acesta neascunzându-și preferința și susținerea pentru contracandidatul lui Obama, republicanul Mitt Romney. O posibilă răzbunare¹² a președintelui Obama pentru atitudinea din timpul campaniei electorale americane a premierul Netanyahu ar fi fost o idee care ar fi bântuit gândurile și gesturile politice ale premierului israelian.

Oricare ar fi fost obiectivele acestei noi campanii militare asupra Fâșiei Gaza, ea a confirmat, printre altele, o reșezare a echilibrelor regionale din Orientul Mijlociu cu o interesantă revenire a Egiptului în dosar, a lăsat în același timp să se întrezărească posibilitatea unei reconcilierii interpalestiniane, dar și, deși cu rezerve, o posibilă reformulare ideologică a Hamasului.

declarațiile venite dinspre Biroul Politic al Hamasului prin care gruparea palestiniană din Gaza îndeamnă Teheranul la o reconsiderare a poziției iraniene față de regimul Asad, calificând actuala atitudine a Republicii Islamice ca fiind „nu foarte îmbucurătoare”. În aceeași declarație se amintește că Iranul a cerut Hamasului să adopte o poziție mai apropiată de regimul Asad, însă gruparea a refuzat (cf. Aljazeera.net, *Hamas tad'ū Irāna murāḡa'ata mawqifi-ha min Sūriyā* – Hamasul cere invită Iranul să-și revizuiască poziția față de Siria, accesat pe 27 noiembrie 2012).

¹² Cf. Salah Salim, *Al-Ikhtiyar al-marir li-l dīblumasiyyati l-misriyya* (Opțiuni „amare” pentru diplomația egipteană), <http://alhayat.com>, accesat pe 22 noiembrie 2012.